

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

L. Annæi Senecæ Philosophi Opera, Qvæ Exstant Omnia

Seneca, Lucius Annaeus <Philosophus>

Antverpiæ, 1605

Epist. CXIII.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-53700](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-53700)

EPIST. CXII.

DESPERAT de amico reformando, veterum annorum & vitiorum.

CVPPIO mehercule amicum tuum formari, ut desideras, & institui: sed valde durus capitur, imò potius, quod est molestius, valdè mollis capitur, & consuetudine malâ ac diutinâ fractus. Volo tibi ex nostro artificio exemplum referre. Non qualibet infitionem vitis patitur. si vetus & exesa est, si infirma gracilisque: aut non recipiet furculum, aut non alet, nec applicabit sibi, nec in qualitatem eius naturamque transibit. Itaque solemus supra terram præcidere: ut, si non responderit, tentari possit secunda fortuna, & iterum repetita infra terram inseratur. Hic de quo scribis & mandas, non habet vires. indulgit vitiis: simul & emarcuit, & induruit. Non potest recipere rationem, non potest nutrire. At cupit ipse. Noli credere. non dico illum mentiri tibi: putat se cupere. Stomachum illi fecit luxuria: citò tamen cum illâ redibit in gratiam. Sed dicit se offendi vitâ suâ. Non negauerim. quis enim non offenditur? homines vitam suam & amant simul, & oderunt. Tunc itaque de illo feremus sententiam, cum fidem nobis fecerit, inuisam iam sibi esse luxuriam. nunc illis malè conuenit.

EPIST. CXIII.

QVAESTIO, An Virtutes sint Animalia? Stoicè assertit esse: itemque Vitia, & Affectus. Post ridendam nobis hodie disputatiunculam, à talibus auocat, ad vtilia vitæ vocat.

DESIDERAS tibi scribi à me, quid sentiam de hac quaestione iactatâ apud nostros: An iustitia, an fortitudo, prudentia, ceteraque virtutes, animalia sint. Hac subtilitate efficitur, Lucili carissime, ut exercere ingenium inter irrita videamur, & disputationibus nihil profuturum otium terere. Faciam quod desideras, & quid nostris videatur, exponam. Sed me in aliâ sententiâ profiteor esse. Puto quaedam esse, quæ decent phæcastium palliatumque. Quæ sint ergo quæ antiquos mouerint, dicam. Animum constat animal esse: cum ipse efficiat, ut simus animalia, & cum ab illo animalia nomen hoc traxerint. Virtus autem nihil aliud est, quàm animus quodammodo se habens: ergo animal est. Deinde: Virtus agit aliquid: agi autem nihil sine impetu potest: si impetum habet, qui nulli est, nisi animali: animal est. Si animal est, inquit, virtus, habet ipsam virtutem. Quid ni? habet seipsam. Quomodo sapiens omnia per virtutem gerit, sic virtus per se. Ergo, inquit, & omnes artes animalia sunt, & omnia que cogitamus, quæque mente complectimur. Sequitur, ut multa animalium millia habitent in his angustiis pectoris, & singuli multa simus animalia, aut multa habeamus animalia. Queris, quid aduersus ista respondeatur? Vnaquæque res ex istis animal erit, multa animalia non erunt. Quare? dicam, si mihi accommodaueris subtilitatem & intentionem

EPIST. CXII. I. EX NOSTRO ARTIFICIO.] Nam ipse cultor horti, & vinearum exitiis. Suprà epist. CIV.

EPIST. CXIII. I. QUÆ DECENT PHÆCASTIATVM.] Id est Græcum. cuius gentis, Phæcastia, & Pallium; ut Romanorum, Calcei & Toga. Vide De Benefic. VII. cap. XXI. Alij hic deesse suspicantur, non mihi visum. Continuo sententiam: Ego aliud sentio, nec Græcis illis Stoicis assentio. quare? decorè quaedam illi, homines concessu omnium arguit & scholastici; quæ nos minime, Romani & graues, & serio philosophi.

2. ANIMVS QVODAMMODO SE HABENS.] Stoicorum hoc crebrum, in compendio sic tangere potius, quàm ponere. Vt: Quid est Animus? Spiritus quodammodo se habens: & plura, quæ occurrunt. Quia scilicet locus hic non est definiendi, & tantum exempli gratiâ tale ponitur.

3. HABET IPSAM VIRTUTEM.] Nescio an, ipsâ virtute. Id est, Si virtus animal, per virtutem est animal. Quod fatetur, & respondet. Ita statim legas: habet seipsâ.

HH 4

4 QUID.

entionem tuam. Singula animalia singulas debet habere substantias: ista omnia vnum **A** animum habent. Itaque singula esse possunt, multa esse non possunt. Ego & animal sum & homo, non tamen duos esse dices. Quare? quia separati esse debent. Ita dico, alter ab altero debet esse diductus, ut duo sint. ⁴ Quidquid vnum multiplex est, sub vnam cadit naturam: itaque vnum est. Et animus meus animal est, & ego animal sum, duo tamen non sumus. quare? quia animus mei pars est. Tunc aliquid per se numerabitur, cum per se stabit: ubi vero alterius membrum erit, non poterit videri aliud. Quare? dicam: quia quod aliud est, suum oportet esse, & proprium, & totum, & intra se absolutum. Ego in alia esse me sententiam professus sum. Non enim tantum virtutes animalia erunt, si hoc recipitur: sed opposita quoque illis vitia & affectus, tamquam ira, timor, luctus, suspicio. Ultra res ista procedet. omnes sententiae, omnes cogitationes animalia erunt: quod nullo modo recipiendum est. Non enim quidquid ab homine fit, homo est. Iustitia quid est? inquit. Animus quodammodo se habens. Itaque si animus animal est, & iustitia. Minimè. hæc enim habitus animi est, & quædam vis. Idem animus in varias figuras **B** conuertitur, & non toties animal aliud est, quoties aliud facit: nec illud quod fit ab animo, animal est. Si iustitia animal est, si fortitudo, si ceteræ virtutes: vtrum desinunt animalia esse subinde, ac rursus incipiunt, an semper sunt? Desinere virtutes non possunt: ergo multa animalia, imò innumerabilia in hoc animo versantur. Non sunt, inquit, multa: quia ex vno religata sunt, & partes vnius ac membra sunt. Talem ergo faciem animi nobis proponimus, qualis est Hydre, multa habentis capita, quorum vnum quodque per se pugnet, per se noceat. Atqui nullum ex illis capitibus animal est, sed animalis caput: ceterum ipsa vnum animal est. Nemo in Chimæram leonem esse animal dixit, aut draconem: hæc partes erant eius: partes non sunt animalia. Quid est, quo colligas iustitiam animal esse? Agit, inquit, aliquid, & prodest: quod autem agit aliquid, & prodest, impetum habet: quod autem impetum habet, animal est. Verum est, si suum impetum habet: suum autem non habet, sed animi. Omne animal donec moriatur, id est quod cœpit: homo donec moriatur, homo est: equus item, & canis: transire enim in **C** aliud non possunt. Iustitia, id est, animus quodammodo se habens, animal est. Credamus. Deinde animal est fortitudo, id est, animus quodammodo se habens. Quis animus? Ille qui modò iustitia erat; tenetur in priore animali: in aliud animal ei transire non licet. In eo illi, in quo primùm esse cœpit, perseverandum est. Præterea vnus animus duorum animalium esse non potest, multo minùs plurium. Si iustitia, fortitudo, temperantia, ceteraque virtutes animalia sunt: quomodo vnum animum habebunt? Singulos habeant oportet, aut non sunt animalia. Non potest vnum corpus plurium animalium esse: hoc & ipsi fatentur. Iustitiæ quod est corpus? animus. Fortitudinis quod est corpus? idem animus. Atqui vnum corpus esse duorum animalium non potest. Sed idem animus, inquit, iustitiæ habitum induit, & fortitudinis, & temperantiæ. Hoc fieri posset, si quo tempore iustitia esset, fortitudo non esset: quo tempore fortitudo esset, temperantia non esset. Nunc verò omnes virtutes simul sunt. Ita quomodo erunt singula animalia, cum vnus animus sit, qui plus quàm vnum animal non potest facere? **D** Denique nullum animal pars est alterius animalis: iustitia autem pars est animi: non est ergo animal. Videor mihi in re confessam perdere operam. Magis enim indignandum de isto, quàm disputandum est. Nullum animal alterius pars est. Circumspice omnium corpora: nulli non & color proprius est, & figura sua, & magnitudo. ⁵ Inter cetera, propter quæ mirabile diuini artificis ingenium est, hoc quoque existimo, quod in tantâ copiâ rerum numquam in idem incidit: etiam quæ similia videntur, cum con- tuleris, diuersa sunt. Tot fecit genera foliorum, nullum non suâ proprietate signatum.

tot

4. QUIDQUID VNVM MULTIPLEX.] Alij, in vnum: vnde haud male, in vno.

5. INTER CETERA, PROPTER QUÆ.] Pulcherrima nota. & certè mira diuini artificis vis &

ingenium, qui tot varia, & ipsa paria disparia fecit. Inter tot milies milenos homines, qui duo vultu vndique adsimulant? tale in alijs, mirandum, stupendum, diuinum.

A tot animalia: ⁶ nulli similitudo cum altero conuenit. Vtique aliquid interest. Exegit à se, vt quæ alia erant, & dissimilia essent, & imparia. Virtutes, vt dicitis, omnes pares sunt: ergo non sunt animalia. Nullum non animal per se aliquid agit. Virtus autem per se nihil agit, sed cum homine. Omnia animalia aut rationalia sunt, vt homines, vt dij; aut irrationalia, vt pecora. Virtutes vtique rationales sunt: atqui nec homines sunt, nec dij: ergo non sunt animalia. Omne rationale animal nihil agit, nisi primum specie alicuius rei irritatum est, deinde impetum cepit, deinde assensio confirmauit hunc impetum. Quid sit assensio, dicam. Oportet me ambulare. tunc demum ambulo, cum hoc mihi dixi, & approbaui hanc opinionem meam. oportet me sedere: tunc demum sedeo. hæc assensio in virtute non est. Puta enim prudentiam animal esse: quomodo assentietur: Oportet me ambulare? ⁷ hoc natura non recipit: prudentia enim ei cuius est prospicit, non sibi. Nam nec ambulare potest, nec sedere: ergo assensionem non habet: quod assensionem non habet, rationale animal non est. Virtus si animal est, rationale

B est: rationale autem non est, ergo nec animal. Si virtus animal est: virtus autem bonum est: omne bonum animal est. Hoc nostri fatentur. Patrem seruare, bonum est: & sententiam prudenter in senatu dicere, bonum est: & iustè decernere, bonum est. Ergo & patrem seruare, animal est: & prudenter dicere, animal est. eousque res excedet, vt risum tenere non possis. Prudenter tacere, & canare bene, bonum est: ita & tacere & canare, animal est. Ego me hercule titillare non desinam, & ludos mihi ex istis subtilibus ineptiis facere. Iustitia & fortitudo si animalia sunt, certè terrestria sunt. Omne animal terrestre alget, esurit, sitit: ergo iustitia alget, fortitudo esurit, clementia sitit. Quid porro non interrogabo illos, quam figuram habeant ista animalia, hominis, an equi, an feræ? Si ⁸ rotundam illis, qualem Deo, dederint formam: quæram, an & auaritia, & luxuria, & dementia æquè rotundæ sint: sunt enim & ipsæ animalia. Si has quoque corrotundauerint: etiamnum interrogabo, an prudens ambulatio animal sit, nec ne? confiteantur necesse est. Deinde dicant, ambulationem esse animal, & quidem rotundum. Ne putes autem me primum ex nostris, non ex præscripto loqui, sed meæ sententiæ esse: inter Cleanthem, & discipulum eius Chrysippum, non conuenit quid sit ambulatio. Cleanthes ait, spiritum esse à principali vsque in pedes permixtum: Chrysippus, ⁹ ipsum principale.

¹⁰ Quid est ergo cur non ipsius Chrysippi exemplo sibi qui se vindicet, & ista tot animalia, quot mundus ipse non potest capere, derideat? Non sunt, inquit, virtutes multa animalia, & tamen animalia sunt. Nam quemadmodum aliquis & poeta est & orator, & tamen vnus: sic virtutes istæ animalia sunt, sed multa non sunt. Idem est animus & iustus, & prudens, & fortis, ad singulas virtutes quodammodo se habens. Sublata est quæstio: conuenit nobis. Nam & ego interim fateor, animus animal esse: postea visurus, quam de istâ re sententiam feram. Actiones eius, animalia esse nego. Alioquin & ¹¹ omnia verba erunt animalia, & omnes versus. Nam si sermo prudens, bonum est: bonum autem omne animal est: sermo ergo animal est. Prudens versus, bonum est: bonum autem omne animal est: versus ergo animal est. Itaque,

D *Arma virumque cano,*
animal est: quod non possunt rotundum dicere, cum sex pedes habeat. ¹² Textorium, inquis,

6. NULLI SIMILITUDO.] *Omnes ferè scripti, nullius magnitudo. Fuerit: nullius imagini, putato, cum altero conuenit.*

7. HOC NATURA NON RECIPIT.] *Prisci, non præcipit. Forè: hoc natura non præcipit cum interrogazione, quæ afferendi vim habeat. Non enim hoc Prudentia iubet aut curat, sed ipsa Natura ad id facta.*

8. ROTUNDAM ILLIS, QVALEM DEO.] *Mundo, qui Stoicorum secundarius Deus.*

9. IPSVM PRINCIPALE.] *Nam in eâ parte, vt Laërtius ait, Stoicis xxī partas̄ iai xxī d̄p̄māi xxī rot-*

ras: & phantasie, & appetitiones siue impetus, gignuntur. Cum Cleanthe faciat, quod Seneca Mouendi vim inter partes ministras recenset, epist. XCII. Hec illustranda ex III. Physiolog. Dissert. XVII. & XVIII.

10. QUID EST ERGO CUR.] *Alij distinguunt & legunt: ipsum principale quod est. Ergo cur. Si placet, tum malim: ipsum principale quid esse.*

11. OMNIA VERBA.] *Quæ sunt iis Corpora, sicut ipsa Vox: sed non Animalia.*

12. TEXTORIVM, INQVIS.] *Quod texas, re-texas: implicet, & soluas. It res in orbem. Vide an non*

inquis, totum mehercule istud est, quod cum maxime agitur, dissilio risu, cum mihi propono solæcismum animal esse, & barbarissimum, & syllogismum, & aptas illis facies, tamquam pictor, assigno. Hæc disputamus, attractis superciliis, fronte rugosâ. Non possum hoc loco dicere ¹³ illud Cæcilianum: *O tristes ineptias!* ridicula sunt. Quin itaque potius aliquid vtile nobis ac salutare tractamus, & quarimus quomodo ad virtutes venire possimus, quæ nos ad illas via adducat. Doce me, non an fortitudo animal sit: sed nullum animal felix esse sine fortitudine, nisi contra fortuita conualuit, & omnes casus antequam exciperet, meditando prædomuit. Quid est fortitudo? munimentum humanæ imbecillitatis inexpugnabile: quod qui circumdedit sibi, securus in hac vitæ obsidione perdurat. Vtitur enim suis viribus, suis telis. Hoc loco tibi Posidonij nostri sententiam referre volo: *Non est quod vnumquam fortuna armis putes esse te tutum: tuis pugna contra ipsam. fortuita non armant.* Itaque contra hostes instructi, contra ipsam incrimis sunt. Alexander quidem Persas, & Hyrcanos, & Indos, & quidquid gentium vsque in Oceanum extendit Oriens, vastabat, fugabatque: sed ipse modò ¹⁴ occiso amico, ¹⁵ modò amisso, iacebat in tenebris, aliàs scelus, aliàs desiderium suum mærens, victor tot regum atque populorum, iræ tristitiæque succubuit. Id enim egerat, ut omnia potius haberet in potestate, quàm affectus. O quàm magnis homines erroribus tenentur, qui ius dominandi trans maria cupiunt mittere: felicissimosque se iudicant, si multas per milites provincias obtinent, & novas veteribus adiungunt, ignari quod sit illud ¹⁶ ingens paratumque regnum! Imperare sibi, maximum imperium est. Doceat me, quàm sacra res sit iustitia, alienum bonum spectans, nihil ex se petens, nisi vsum sui. Nihil sit illi cum ambitione famaque: sibi placeat. Hoc ante omnia sibi quisque persuadeat, Me iustum esse gratis oportet. Parum est adhuc illud persuadeat sibi, Me in hanc pulcherrimam virtutem vltro etiam impendere iuuet: ut tota cogitatio à priuatis cōmodis quàm longissimè auersa sit. Non est quod spectes, quod sit iustæ rei præmium maius, quàm iustum esse. Illud adhuc tibi affige, quod paullò antè dicebam: nihil ad te pertinet, quàm multi æquitatem tuam nouerint. Qui virtutem suam publicari vult, non virtuti laborat, sed gloriæ. Non vis esse iustus sine gloriâ? at mehercules sæpe iustus esse debetis cum infamiâ. Et tunc, si sapias, mala opinio benè parta delectat.

EPIST. CXIV.

ELOQVENTIAM aliàs aliam esse, & placere: vti mores publici sunt. seueri, soluti, fracti. Ab animo colorem illam sumere: idque exemplo Mecænatiss docet. Illud igitur curandum & formandum esse: à quo sensus & verba deinde recta. Obiter contra luxuriam.

QUARE quibusdam temporibus prouenerit corrupti generis oratio, quæris: & quomodo in quædam vitia inclinatio ingeniorum facta sit, ut aliquando inflata explicatio vigeret, aliquando infracta, & in morem cantici ducta. Quare aliàs sensus audaces, & fidem egressi placuerint, aliàs abruptæ sententiæ, & suspiciosa, in quibus plus intelligendum est, quàm audiendum: quare aliqua ætas fuerit, quæ translationis iure vteretur inuerecundè. Hoc quod audire vulgò soles, quod apud Græcos in proverbium cessit, ¹ talis hominibus fuit oratio, qualis vita. Quemadmodum autem vniuscuiusque

non distinguendum: Textorium, inquis, totum. Mehercule istud est. Nam illa Lucilio tribuuntur obiectanti: Seneca respondet, & probat.

13. ILLUD CÆCILIANVM.] *E comædiâ veteri: etsi meus & alij libri, illud Cæciliani. ut putes, Cæcilianum. fuisse, à noto illo oratore.*

14. OCCISO AMICO.] *Clyso.*

15. MODÒ AMISSO.] *Hephestione.*

16. INGENS PARATVMQVE REGNVM.] *Meus & plerique scripti, ingens parqueris regnum. Optime in quibusdam: parque diis regnum.*

EPIST. CXIV. I. TALIS HOMINIBVS ORATIO.] *Solonis dictum vetus: τὸν λόγον ἐδωλον εἶναι τῆς ἔργων: Sermonem imaginem factorum esse. Platonis: Οἷος ὁ λόγος, τοιοῦτος ὁ τρόπος: Qualis oratio, talis vita.*

2. MECÆ-